

FINNSAM INFORMATION

FINNSAM – *Finnbygder i samverkan*

Nummer 1 Årgång 19 2013

ISSN 2000-9399

Nästa FINNSAM-Information utkommer i juni 2013. Manusstopp 5 juni.

FINNSAM

För att underlätta samarbete, forskning och samordning av finnskogsaktiviteter startades nätverksorganisationen FINNSAM (Finnbygder i Samverkan) 1992.

Nätverket är öppet för alla som är intresserade av skogsfinnarnas kultur och historia.

FINNSAM arrangerar årligen en vår- och en höstkonferens, där finnskogsområdena turas om att vara värdar. På det sättet får FINNSAM-medlemmarna varje gång stifta bekantskap med ett nytt finnskogsområde i Sverige och Norge.

Vanligtvis arrangeras årligen även en vinterkonferens med arkiv- eller ämnestema.

Regelbundet utskickas medlemsbladet FINNSAM-information, med aktuella rapporter, protokoll och nyheter.

FINNSAM håller också i en mängd skogsfinska projekt, innefattande litteratur, byggnader, släktnamn, släktforskning och mycket annat.

Mer information om FINNSAM hittar du på www.finnsam.org

Plusgironr Sverige

646 27 77-1

Bankkontonr i Postbanken Norge

0533.34.89440

Medlemsavgift 2011 tv - privatperson och institution/förening: **100** resp. **300 SEK/NOK**

Kassör

Gunnel Axelsson, Rördåfors 86, SE-685 97 ÖSTMARK

Tel: (0)560-250 75. E-post: gunnel.axelsson@bredband.net

Skogsfinska bibliografin:

Lars-Olof Herou, Gästgivaregatan 12, SE-771 53 LUDVIKA

Tel: (0)240-169 60. E-post: loherou@gmail.com

Forskarförteckning:

Christina Norlander, N:a Karlsholmsgt 4, SE-653 42 KARLSTAD

Tel: (0)54-56 84 58 E-post: marithachristina@gmail.com

Ledningsgrupp 2011

Mellannorrand

(sammank.) Maud Wedin, Bergalid 3, SE-791 32 FALUN

Tel: (0)23-228 64. E-post: maud@finnbygden.se

(suppl.) Kjell Nordquist, Järbo <kjell.nordqvist@hos.sandnet.se>

**Gävle-
Dala/Orsa**

Maths Östberg, V. Ösavägen 40, SE-822 40 ALFTA

Tel: (0)271-101 68. E-post: info@finnskogsmuseet.se

(suppl.) Barbro Sindler, Falun <barbro.sindler-hult@telia.com>

Bergslagen

Kenneth Norrgrann, Uppgränsta 4, SE-725 93 VÄSTERÅS

Tel: 021-507 5, E-post: zinda@hotmail.com

(suppl.) Tor Eriksson, Örebro <tor925@gmail.com>

Tiveden

Lena Gribing, Anderstorp, SE-695 94 FINNERÖDJA

Tel: (0)584-202 86. E-post: lena.gribing@telia.com

(suppl.) Jan-Erik Björk, Källby <janne.bjork1@telia.com>

Värmland

Inga-Greta Lindblom, Vitsand 337, SE-685 94 TORSBY

Tel: 0560-302 84, E-post ingagreta.lindblom@gmail.com

(suppl.) Niclas Persson, Torsby <klemmetan@bredband.net>

**Norge södra
Finnskogen**

Birger Nesholen, Norsk Skogfinsk Museum

Tel: +47-900 29 447. E-post: birger@skogfinskuseum.no

(suppl.) Jan Myhrvold, Gjerdrum <jan@fennia.nu>

**Norge norra
Finnskogen**

Mary G. Tangen, Nordholt, NO-2429 TØRBERGET

Tel: +47-906 313 84. E-post: oltangen@bbnett.no

(suppl.) Steinar Vermundsdammen, <ste-verm@online.no>

Ansvarig utgivare för FINNSAM-info Maud Wedin

Meddelande från redaktören

När detta skrivs har FINNSAM avslutat ännu en vinterkonferens. Den arrangerades denna gång i Uppsala under tiden 2-4 februari. Många av oss var förlagda på Uppsala City Hostel. Föreläsningar, visningar etc försiggick på tre olika håll i staden, Upplandsmuséet, SOFI och Uppsala landsarkiv. Vi har blivit bemötta från dessa institutioner med stor professionalism och enastående hög service. Föreläsarna har bjudit på intressanta, belysande ämnen, alltifrån nyupptäckta finnbosättningar i Uppsala till språkliga frågor och likholmar i Finland. Jag tror mig veta att konferensdeltagarna har varit nöjda med det omväxlande programmet. Ett stort tack till Maud Wedin som har lyckats engagera alla dessa eminenta föreläsare och till våra sponsorer, utan vilkas stöd konferensen knappast hade blivit möjlig.

Jag lämnar snart Sverige för en fyra månader lång resa jorden runt. Är åter i Sverige den 14 juni. Under tiden svarar vår eminente ordförande Maud Wedin för produktionen av FINNSAM-info. Det är med stor tillförsikt jag lämnar över redaktörskapet till henne. Gör henne glad med bidrag till FINNSAM-info. Väl mött i sommar!

* * * * *

Ur innehållet i detta nummer:

- Program och inbjudan till vårkonferensen i Åsnes finnskog 31/5-2/6 2013
- Rapport från vinterkonferensen i Uppsala den 2-4 februari 2013, Lars-Olof Herou samt tack till våra sponsorer
- Inbjudan till Rättviks Finnmark 19-21 juli 2013
- Skogsfinsk arkeologi, Stig Welinder
- Ekonomisk rapport

Utan er medverkan blir det inget informationsblad. Jag ser med glädje fram emot bidrag från andra medlemmar till nästa nummer.

Jan-Erik Björk

Redaktör

Sjögrässtigen 4, SE-533 73 KÄLLBY
Tel: (0)510-54 13 04. E-post: janne.bjork1@telia.com

Du har väl inte glömt att betala medlemsavgiften?

Styrelsen vill påminna om att du riskerar att gå miste om värdefull information mm om du inte betalar din medlemsavgift. För **endast 100 kr** som privatperson blir du medlem i ett stort nätverk för intresserade av skogsfinsk kultur och kan ta del i dess aktiviteter.

Jan-Erik Björk

FINNSAM VÅRKONFERANSE 2013 – HOF, ÅSNES & VÅLER FINNSKOG FREDAG 31 mai – 02 juni 2013.

Arrangør: Åsnes Finnskog Historielag

Medarrangører: Solør-Värmland Finnkulturforening, Norsk Skogfinsk Museum, Åsnes kommune, Våler kommune, Skogfinsk Genealogi.

Fredag

1. Lunsj
2. Foredrag – Tjærebrenning
3. Omvisning Tyskeberget finnetorp
4. Rønnesætra – tjæremila – milevakter
5. Rønnesætra – natursti – fangstanlegg
6. Middag
7. Milefest

Lørdag

1. Frokost
2. Busstur, Sebubergshemmet – Possåsen – Infoskogen – Gravberget – Kynndalen – Kynndammen
3. Lunsj i Gravberget
4. Busstur fortsetter
5. Middag
6. Rønnesætra – tjæremila – milevakter
7. Rønnesætra – natursti – fangstanlegg
8. Milefest.

Søndag

1. Frokost
2. Finske stedsnavn og slekter på Hof-, Åsnes- og Våler Finnskog
3. FINNSAMs årsmøte.
4. Lunsj
5. Avslutning

Underholdning ved tjæremila begge kvelder.

Flere detaljer vil bli offentliggjort nærmere konferansen.

Priser

Hele konferansen	1 400 (2 x overnatting i hytte med flere senger) 1 000 (uten overnatting og frokost)
Fredag-lørdag	1 200 (1 x overnatting i hytte med flere senger) 900 ((uten overnatting og frokost)
Lørdag-søndag	1 000 (1 x overnatting i hytte med flere senger) 700 (uten overnatting og frokost)
Kun lørdag	600 (inkl. lunsj og middag) 450 (busstur og lunsj)
Tillegg losji	200 pr. natt pr. person for dobbeltrom

Deltakelse på enkeltforedrag 200 pr. person

Sengene er oppredd. Ta med håndkle/håndduk.

Gi beskjed dersom du har allergi eller ønsker vegetarmat.

Gi beskjed dersom du kan tenke deg å gå milevakt.

Påmelding til Terje Audun Bredvold på e-postadresse: terje@bredvold.no
eller telefon **90915914 innen 20. April.**

Rapport från FINNSAM:s arkivkonferens 2-4 februari 2013 i Uppsala i samverkan med Nordiskt nätverk för skogsfinnisk forskning

Text: Lars-Olof Herou

Layout: Maud Wedin

Lördag 2 februari

Efter incheckning på det centralt liggande S:t Pers vandrarhem, så följde ganska omgående en fortsättning på det närliggande **Upplandsmuseet**. Lokalen blev helt full, då de rekordmånga deltagarna (över 60) bänkade sig.

Landsantikvarie **Håkan Liby** vid Upplandsmuseet hälsade välkommen. Foto: Birger Nesholen

Håkan Liby efterföljdes av **Satu Gröndahl** (bilden) som representerade Hugo Valentincentrum vid Uppsala universitet. Hon framhöll begreppet "etnicitet" – ett möte mellan minoriteter och majoriteten och visade på likheter mellan skogsfinnar och våra dagars minoriteter.

Forskning kring de nationella minoriteterna är av stor betydelse och hon poängterade därför vikten av konferenser som tar upp den aspekten.

Foto: Birger Nesholen

Tuula Autio
Foton: Birger Nesholen

Nina Klinge-Nygård

Magnus Elfwendahl

Utställningschefen på Upplandsmuseet **Tuula Autio** berättade om en del utställningar på temat "nationella minoriteter" som museet haft, som "Romska röster" och "Flykten från Estland".

Nina Klinge-Nygård framträdde i egenskap av finsktalande samordnare i Uppsala kommun. Hon berättade om vilken lagstiftning som gäller för minoritetsspråk i Sverige. Från 1/1 2010 kan ett förstärkt skydd för finska inom förvaltningsområden sökas av kommuner. Uppsala är en av de kommuner som numera är finskt förvaltningsområde och har förutom finsktalande samordnare även websidor på finska, finskspråkig förskola och finskt vårdboende.

Magnus Elfwendahl är stadsantikvarie i Uppsala kommun och arkeolog med keramik som specialitet. Han berättade om bakgrunden till skriften "Finnbosättningar i Uppsala", som getts ut av Kulturnämnden i Uppsala kommun.

Maud Wedin vid Hugo Valentin-centrum (bilden) är den som sammanställt häftet och som visade delar av innehållet. Hon framhöll i sin presentation att det i första hand är tänkt som inspiration till ny forskning inom ett nästan helt utforskat område. Hon presenterade dock två konferensdeltagare som ligger i startgröparna. **Sören Eriksson** från Järlåsa hembygdsförening har sammanställt material om Lövhagen som upptogs av finska bosättare. **Gunnar Larsson** kunde också meddela att han påbörjat mer forskning om skogsfinnar inom flera områden i Uppland och Västmanland.

Resten av dagen innehöll föredrag om olika aspekter på "det skogsfinska".

Foto: Birger Nesholen

Minna Nakari

Paula Andersson

Marja-Liisa Keinänen

Foton: Birger Nesholen

Marja-Liisa Keinänen från Hugo Valentin-centrum talade om sin forskning kring språk- och kristendomsundervisning i norra Värmland omkring år 1800. Avsikten är att komma åt "vanligt folks" trosvärld. Hon har främst studerat sockenstämmoprotokoll från Östmark och skrivelser och rapporter från präster. Det svenska språket är normen. Under en period på 1790-talet fick ett 70-tal barn på finnskogen undervisning i svenska, genom att skollärare avlönades via en särskild fond, men sedan upphörde bidragen och undervisningen helt. Någon undervisning på finska diskuterades inte över huvud taget.

Paula Andersson från Helsingfors universitet bidrog med ett föredrag om "Skogsfinsk språkdöd". Hon tog bland annat upp skillnader mellan att prata flytande – ofullständigt – att förstå samt hur förändringar i språket kan iakttas över tid, t.ex genom påverkan från svenskan/norskan, men även mellan generationer. Långsamt utdöende sker från att ha varit vardagsspråk tills bara hågkomster finns kvar.

Minna Nakari från Helsingfors bildkonstgymnasium berättade om sin forskning på svenska son-namn i Finland, speciellt om övergången från patronymikon till fasta son-namn. Hon skissade även något på framtida studier om skogsfinska släktnamn.

Niclas Persson från Karlstads universitet gav nya vinklingar på Carl Axel Gottlund och hans roll för det skogsfinska. Man bör se Gottlund som "ett barn av sin tid". Vilka idéer drevs han av? Var ska vi placera in Gottlund politiskt och socialt? Han var en "fennomän" som initierade en nationell väckelse bland Skandinaviens skogsfinnar. Han ifrågasatte inte bara präster utan även tanken på ett enhetligt Sverige. Maktspelen vid 1823 års riksdag var tydligt, men hans idéer hamnade även mitt i stormaktspolitiken. I Europa fanns vid den här tiden en rädsla för "nya nationer." Det var svårt att rå på så starka krafter.

Foto: Birger Nesholen

Eva Jernqvist valde att berätta om skogfinsk andlighet med hjälp av ett bildspel om självständiga kvinnor – delvis inom sin egen släkt. Även om man var starkt religiös så kunde det kombineras med "vidskepelse." Hon visade på ett exempel ur en kvinnas almanacka från ett år: Korsmässa för skogsrådet (3/5) -Gästabud för Tor (Kristi Himmelfärds Dag) – Gästabud för Jesus (Karin-dagen 25/11). Det var inte frågan om "antingen eller" utan "både och".

Foton: Birger Nesholen

Juha Ruohonen är arkeolog vid Åbo universitet och har specialiserat sig på så kallade likholmar. Han har grävt ut 190 likholmar och uddar i Finland av de 1200-1400 som finns. Det finns många permanenta, men även tillfälliga begravningsplatser. Anledningen till dessa begravningar var de långa avstånden till kyrkan, men även bristande kontroll. Ibland kan det kanske även vara speciella pest- eller kolerakyrkogårdar. I Skandinavien finns säkert också många likholmar. Man kan hitta dem med hjälp av kartor, till exempel genom att leta efter holmar eller uddar som börjar på Ruumi-, Kalma-, Akka- m.m.

Middagen avnjöts i Upplandsmuseets café i form av en thai-buffé under trivsamma former. Deltagarna saknade inte samtalsämnen och stämningen var på topp.

Foto: Birger Nesholen

Söndag 3 februari

Dagen inleddes med en uppfriskande promenad på ca 25 minuter från vandrarhemmet till **Arkivcentrum** och **Institutet för språk och folkminnen** där resten av dagen tillbringades.

Foto:
Jan Myhrvold

Forskningschef **Mats Wahlberg** inledde med att presentera verksamheten med den jättelika lappkatalogen över ortnamn, uppteckningar av folkminnen och dialekter.

Vidare redogjorde han för bokutgivning och namngranskning av nya kartor m.m.

Foto: *Birger Nesholen*

Marlene Hugoson (bilden) förklarade hur folkminnesavdelningen (DFU) var upplagd. Sedan vidtog tid för egen forskning. Då var Marlene och **Susanne Nylund Skog** i högsta grad hjälpsamma. Det gäller i lika hög grad Mats Wahlberg, som verkligen ställde upp mer än vad man kan fordra.

Foto: *Birger Nesholen*

Tiden för egen forskning utnyttjades effektivt. I förgrunden fr. v. syns Susanne Swedjemark, Jan-Erik Björk och Ingrid Jansson. Foto: Birger Nesholen

Lunchen intogs i "Kyrkan", som dock inte är någon kyrka utan en samlingsal högst upp i Arkivcentrums byggnad. Foto: Birger Nesholen

Efter den egna forskningen så var det sedan tid igen för **Mats Wahlberg**. Han är ju tidigare känd inom FINNSAM som expert på finska ortnamn från främst Säfsen. Nu fick han tillfälle att visa många exempel på olika typer av dessa ortnamn, liksom en lista över socknar där finska namn förekommer. Mats efterlyste bidrag för att komplettera, vilket den samlade expertis som fanns i salen villigt bidrog med.

Foton:
Birger Nesholen

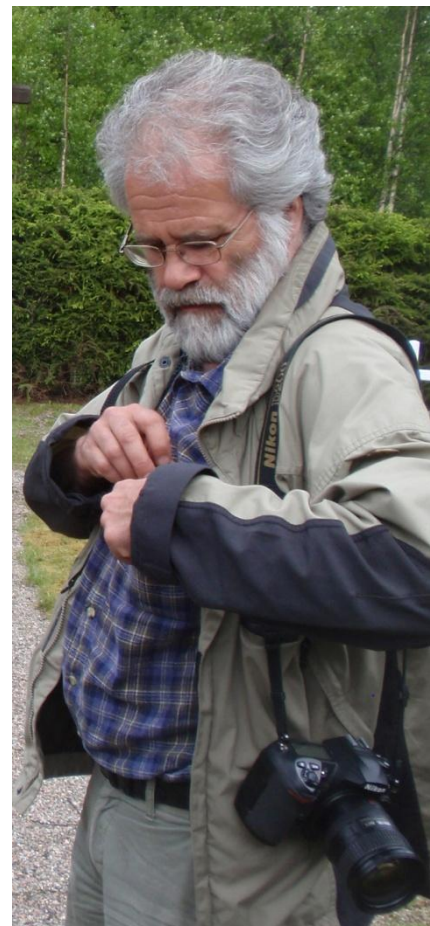

Tuula Eskeland från Köpenhamns universitet var nästa föreläsare. Hennes presentation handlade om ortnamn som bildats av finska släktnamn. Vid en jämförelse mellan tre socknar i Savolax och flera finnskogssocknar i Norge så visade det sig att det var en betydligt högre procentuell andel av denna typ av ortnamn i Norge än i Finland.

Maud Wedin återkom med en motsvarande undersökning för de skogsfinska områdena norr om Dalälven. Det visade sig att de flesta ortnamnen som byggde på finska släktnamn fanns på Orsa Finnmark och i Gästrikland, men även i Medelpad och i Hälsingland.

Birger Nesholen från Norsk Skogfinsk Museum (bilden) redogjorde för arbetet med "Turkart Finnskogen" (3 blad). På dessa kartblad finns 550 fler finska ortnamn än på de vanliga kartorna. Dessutom är de finska namnen påförda med annan färg, så att fördelning är visuellt tydlig. I Norge har beslutats att införa obligatorisk vägnamnsadress. Kommunerna betalar skyltningen och hanterar arbetet på olika sätt, vilket kan vara både positivt och negativt då det gäller de skogsfinska ortnamnen.

Foto: Maud Wedin (fotot taget vid ett skogsfinskt fältseminarium i Fågelsjö 2012)

Dagens sista föreläsning hade inga skriftliga källor som grund, utan visade vad man kan utläsa genom att gräva i marken. **Stig Welinder** (prof. em. i arkeologi från Mittuniversitetet) menar att vi egentligen vet väldigt lite om hur 1600-talets skogsfinnar levde och bodde.

Foto: Jan Myhrvold

De skriftliga källor som tagits som utgångspunkt är mycket senare och en tillbakaskrivning tidsmässigt av de uppgifterna ger ingen sanning. Han har på senare år lett några utgrävningar av skogsfinnska bosättningar i Hälsingland, Medelpad och östra Dalarna från främst 1600-talet. När man gräver söker man människor och deras relationer och sociala processer. Föremålen berättar om människorna. Detta sätt att läsa fynd har bland annat lett till att det gått att visa att man på 1600-talets finnskogar inte alls var isolerade. Fynd har gjorts av keramik från Tyskland, vilket vidimerades av experten **Magnus Elfwendahl**. Det för oss "skriftlärde" mest anmärkningsvärda är beviset på att skogsfinnarna använde tegel i sina ugnar och hade glasfönster i sina rökstugor.

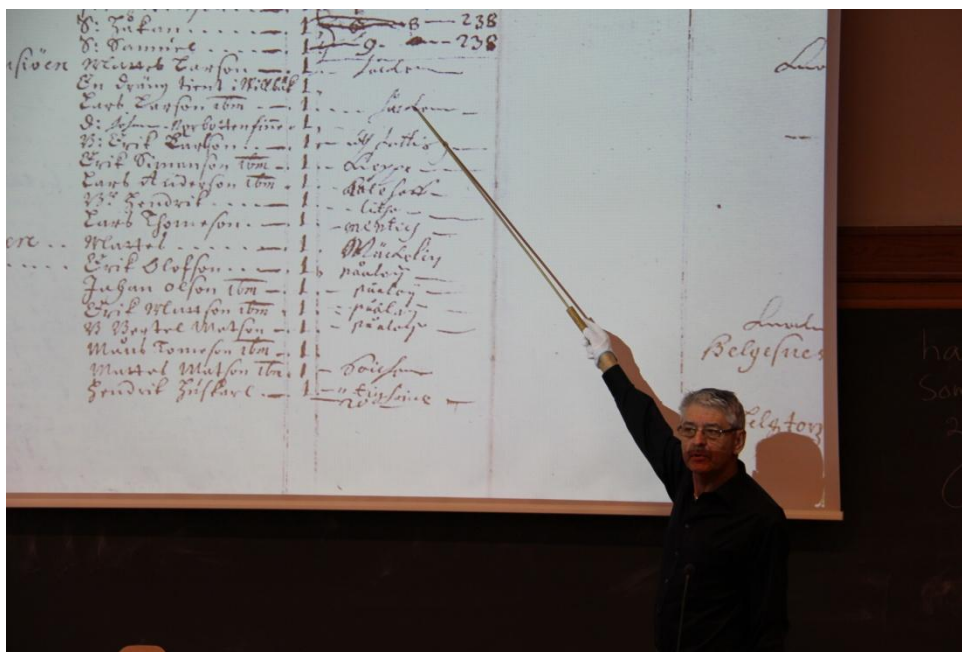

Kvällen avslutades med en god grekisk buffé uppe i "Kyrkan". Foto: Birger Nesholen

Måndag 4 februari

Vi började dagen med samma långa stärkande promenad som gårdagens. Denna dag var det **Landsarkivet** som väntade.

Jan-Erik Björk visade några originalhandlingar från Landsarkivet på storbildsskärm. Den som så önskade fick sedan bläddra i handlingarna (med vita handskar) och även fritt fotografera. De handlingar det var fråga om var "Finntorpen i Dalarne år 1726" och "Förteckning över inhysesfolk i Fryksdalen 1674". Båda dessa finns i tryckt form. Det mest sensationella, enligt undertecknad, var dock det fynd som Jan-Erik gjorde i arkivets samlingar bara några dagar innan konferensen.

Det gällde en mantalslängd från 1674 från Hällefors (min hemsocken). I kolumnen, bredvid de svenska namnformerna, var det tillskrivet ca 30 svårtolkade finska släktnamn, varav nästan hälften tidigare okända. Applåder och vislingar till Jan-Erik från en gammal släktnamnsnörd!

Foto: Jan Myhrvold

Jan Myhrvold presenterade hur det norska arkivväsendet var upplagt samt visade på vilka skillnader och likheter som finns jämfört med Sverige. Tanken är: Allt är gratis! (Fan tro't sa Rellingen). Det finns ett Riksarkiv (NRA) även i Norge och tre Statsarkiv som rör skogsfinnar (Hamar, Kongsberg, Oslo). Men det finns inget Krigsarkiv eller någon Hovrätt – inte heller några husförhörslängder. Man får i stället läsa Panteböcker och Folketellinger. Den viktigaste källan för forskning om skogsfinnar är Finnemantallet från 1686, som finns i tryck – men i två något olika versioner på arkiven.

Det finns två möjligheter att undersöka släktskap via DNA: 1) Y-kromosomanalys – på rak farslinje – far fars fars fars ... 2) Mitokondrieanalys - på rak morslinje – mor mors mors ...

Foto: Birger Nesholen

Y-DNA skiljer tydligt ut "det finska" från "det skandinaviska", men är ju osäkert på andra sätt. Man trodde vid starten för några år sedan att man skulle kunna följa många släkter tillbaka till ursprunget i Finland. Hittills har man dock bara lyckats med två släkter – Lehmoinen och Mulikka, men projektet är nytt och optimismen är fortfarande stor.

Jan-Erik Björk återkom med en redogörelse för hur man hittar fram till skogsfinnarna i de svenska arkiven. Det finns kyrkböcker, mantalslängder, militära längder, domböcker, kartor m.m. Man bör leta efter vissa "markörer" i de olika källorna: Till exempel typiska förnamn – typiska ortnamn - vilka byar räknas som finnbyar – noteringar om svedjande, rior med mera.

Jan-Erik menade att man ska försöka hitta material som inte är så lättillgängligt. Man ska sätta arkivarbetarna på prov – ofta tycker de att det är stimulerande. Slutligen tipsade han om Bruksarkiven och Häradsrättens ineliggande handlingar.

Engagemang lönar sig ofta – men den här gången missade jag tåget hem.

/Lars-Olof Herou

Britt Karin Larsen, författare av skogsfinsk skönlitteratur, i samspråk med Tuula Eskeland och Paula Andersson. Foto: Birger Nesholen

Tusen tack till alla våra sponsorer

Finnbackas 400-års-jubiléum 19/7 – 21/7 2013

Föreningen Rehnsläkten Finnbacka har det stora nöjet att inbjuda alla intresserade till 400-årsjubiléet i sommar, då vi högtidlighåller och firar minnet av att de första invandrarna från Savolax, bestående av Erik Jonsson och hans hustru Karin, som anlände till Finnbacka och bröt ny mark där år 1613 enligt uppgift från vår eminente släktforskare Rikard Skillt, som därtill också är initiativtagaren till detta mycket intressanta evenemang.

Rikard Skillt har gjort ett synnerligen gediget och oerhört omfattande forskningsarbete över denna trakt och även renskrivit kyrkoböckerna från detta område. Han har givetvis varit behjälplig vid upprättandet av våra släkttavlor, vilket arbete tog sin början år 1980, då den numera avlidne pingstpastorn Sven Andréas inspirerade sina kusiner Rehn Stig Eriksson och Folke Rehn att köra igång den första stora släktträffen i Toppstugan på Vidablick i Rättvik.

Som framgår av programmet startar evenemanget i "Sågen" vid Dalstuga bad- och campingplats, där således övernattnig kan ske. Fler övernattningsställen är Bingsjö prästgård (bakom kyrkan) och på Finnbacka kan man hyra stugor.

Inträdet, föreläsningarna och musikgudstjänsten är gratis men förhandsanmälan önskas **senast den 30 maj**. Programmet innehåller två middagar, två luncher och tre kaffepauser, som man också anmäler sig till. Det går också bra att ta med sin egen mat men detta bör anges vid anmälan.

Anmälan om deltagande till de olika inslagen kan ske till ordf. Ewy Björk

ewy.bjork@hotmail.com

tel.nr. 0246-30285 eller 076-146 04 11

eller till Kerstin Dunemyr

kerstin.dunemyr@gmail.com

tel.nr. 8.00-12.00 08-644 13 32

tel.nr. 8.00-12.00 070-556 82 93 eller helger efter kl. 15:00

Ytterligare upplysningar kan också erhållas.

Finnbacka i Rättviks finnmark 1613 – 2013

Program

Fredag 19 juli

18.00

Dalstuga Samlingsplats "Sågen" på Dalstuga campingplats
Middag i Dalstuga

Lördag 20 juli

9.00 - 10.00

Finnbacka Bystuga
Välkomsthälsning med kaffedrickning
Föreläsning av Rikard Skilt: "Släktforskning i Finnbacka"
Byvandring på Finnbacka (Yvonne Backlund)
Färd till Dalstuga för lunch

10.00 -

13.30 - 14.30

Introduktion till det skogsfinnska (Maud Wedin)

14.30 - 15.00

Puttilagravarna (Stig Welinder)

Kaffe

15.30 - 16.00

Ortnamn i Rättviks finnmark (Maud Wedin)

16.00 - 16.30

Rökstugan i Grannäs (Kjell Söderlund)

17.00 - 18.30

Byvandring i Dalstuga (Margareta Ljungberg)

19.00

Kolbullefest i Dalstuga

Söndag 21 juli

9.30 - 10.30

Bingsjö kyrka
Rättviks finnmark (Stig Welinder)

Paus

10.45 - 11.15

De skogsfinnska karaktärsbyggnaderna (Maths Östberg)

11.15 - 11.45

Årsringsdateringar (Bertil Israels)

Lunch

13.00 - 14.00

Kyrkogårdsvandring (Ewy Björk, Sonja Hedman,
Walters Susanne Edenius)

Kaffe

14.30 - 16.00

Byvandring i Bingsjö (Siv Tillsjö)

16.00 - 17.30

Musikgudstjänst

Ria i Bingsjö, Rättviks finnmark

Skogsfinsk arkeologi

Av Stig Welinder

Den historiska kärnan i det skogsfinska är inflyttningen till finnmarkerna, där en skogsfinsk livsstil utbildades på 1600-talet på finngårdar. Det är detta som den skogsfinska arkeologin under de senaste tjugofem åren har tagit fasta på. Arkeologi fordrar en plats att sätta spaden i. Enklarest har det då varit att leta upp gårdar med hjälp av de geometriska kartorna, vars inbyggare utifrån karttexterna, skattlängder eller andra samtidsdokument kan förstås vara inflyttade finnar. Vad som då lämnas åt sidan är en svåröverblickbar mängd människor, som det kan finnas olika skäl att benämna "skogsfinnar", men som inte ingick som ständiga medlemmar i hushållen på de finska gårdarna i finnmarkerna. Mest välkända är lösfinnarna, som förvisso emellanåt vistades på finngårdarna och därmed till dels faktiskt har blivit utgrävda i den mån de lämnade något efter sig.

Hitintills har fyra gårdar och ett röjningsröse blivit delvis utgrävda. Arkeologi tar fasta på det materiella. Gårdarnas människor är deras byggnader och alla föremål som människorna höll i händerna. Av detta finns i dag kvar husgrunder och avfall att gräva fram och diskutera som de i tiden avlägsna skogsfinnarna. Arkeologin formar människor utifrån andra förutsättningar än det skrifthistoriska. Den arkeologiska diskussionen har börjat, och en del skall antydans här.

De fyra arkeologiskt utgrävda skogsfinska gårdarna är framförallt olika. Det finns inte en enkel modell för skogsfinsk nedsättning, etablering och fortsatt förändring. Intet nytt under solen, men de arkeologiska utgrävningarna har redan uppmuntrat till nya närläsningar av skrifthistorien.

Avundsåsen (Gammelvallen) i Södra Finnskoga socken, Värmland, grävdes ut av Värmlands museum och Karlstads universitet tidigt på 1990-talet. På gården byggdes en rökstuga i ett flerrummigt hus vid mitten av 1600-talet. Detta stod omgivet av oregelbundet grupperade ekonomibyggnader inom en inmark med kornåkrar. I övrigt är utgrävningens resultat och fynd ännu ofullständigt analyserade.

De övriga tre gårdarna grävdes ut inom Mittuniversitetets arkeologiundervisning och med mycken hjälp av Finnsam-medlemmar mot slutet av årtiondet och intill för några år sedan. En monografisk publikation med ett dussin författare är på väg. Möjligen blir den läsbar under loppet av året.

Råsjö (Gammalgården) i Borgsjö socken, Medelpad, är svårgripbar i sitt äldsta skede. Gården fick ett nedsättningsbrev 1619, men det förefaller som om det inte fanns en etablerad gård på platsen förrän på 1630-talet enligt mantalslängderna och dylikt. Två hus med vardera en rökugn, ej samtida, nära stranden av Råsjön är det frestande att se som något av en pionjärgård eller snarare replipunkt för ett nyttjande av platsen för storsvedjande av råg och älgjakt under de första åren. Bådadera är välbelagda i fynden. Senare byggdes en rökstuga och ett spisrum i en länga för ett fullständigt hushåll. Nåväl, detta är mera tanke än välbelagt i utgrävningens resultat.

Gården i Västra Grannäs (Anders-Mats) i Alfta socken, Hälsingland, byggdes omedelbart som en konventionell rökstuga. Nedsättningsbrevet är från 1613, men ett mynt i stenmassorna efter rökugnan präglat 1609 kan ha stoppats in i ugnen vid bygget för att markera husbyggnadsåret. Det är oklart om en eldpall har stått i ett kokhus eller om det har funnits en länga på platsen med flera rum liksom i Råsjö.

Huset brann ner på 1680-talet och byggdes upp igen av virke fällt vintern 1684–1685. Överraskande nog gick det att årsringsdatera en del stockar och plankor.

Gårdstunen i både Råsjö och Grannäs ödelades, 1720 respektive ungefär vid samma tidpunkt. Båda hade då brunnit för andra gången. Utgrävningarna av dessa två gårdarna fångar alltså 1600-talets skogsfinnska materialitet.

På gården Svartviken i Stora Skedvi socken, Dalarna, byggdes ett nytt hus av den tredje generationen finnar vid etablerandet av ett nytt hushåll genom giftermål på 1690-talet. Huset byggdes som en enkelstuga med ett rum med en öppen spis i ett hörn, således efter i socknen traditionella svenska förebilder. En bouppteckning från en grannby antyder att det kan ha funnits en rökstuga dessförinnan, men därom är egentligen inget att veta. Hushållet byggde således ett hus av samma slag alla svenska småbönder i trakten ungefär samtidigt som rökstugan i Grannäs återuppfördes med rökugn efter den första branden. Gården i Svartviken ödelades omkring 1820. Utgrävningen visar således en finsk gård i förändring på 1700-talet.

Att formulera något allmängiltigt mönster för skogsfinsk livsstil och förändring genom 1600- och 1700-talen torde vara förhastat. Mönstret är variationen. En tanke kan dock framläggas.

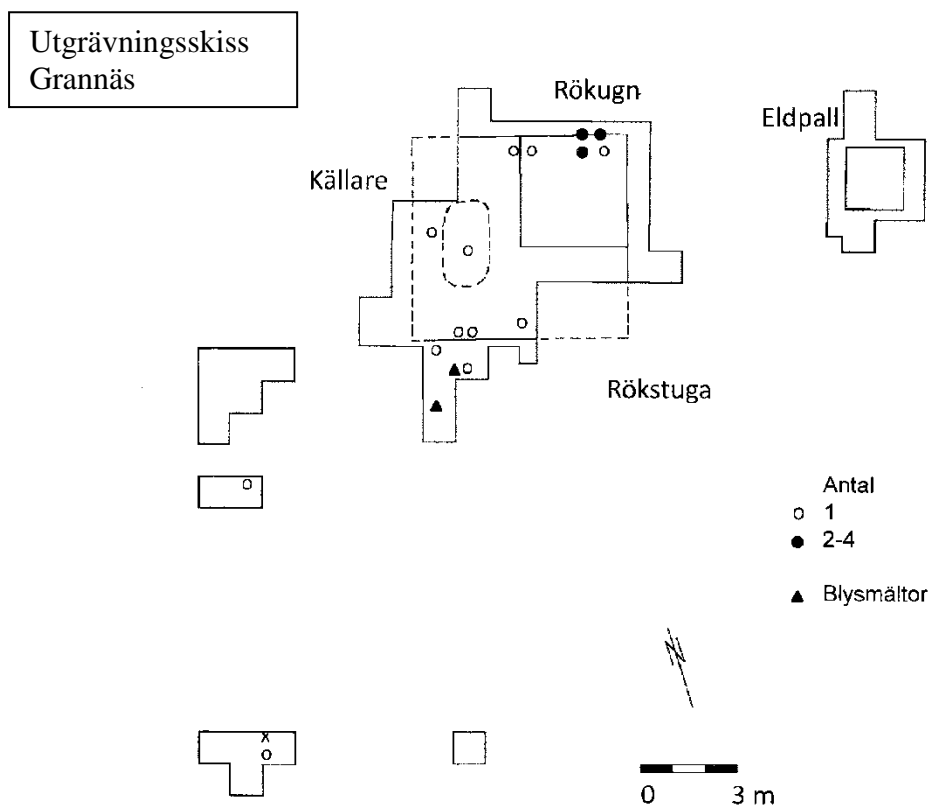
I de skogsfinnska hushållen införskaffades från tidigt 1600-tal och framgent prestigefyllda föremål, som för grannar och besökare visade att man var någon i tiden att räkna med: glaserade praktfat i lergods från Tyskland, kritpipor från England och Holland, tegel, fönsterglasrutor, gjutna knappar och glasknappar, kinesiskt porslin. Man ville framtona som andra i samtiden. Man följde med sin tid och deltog i tidens marknadskonsumtion som alla andra i samma stånd. Dock, samtidigt satt man i rökstugor, och man nybyggde rökstugor. Inte alla skogsfinnar men några gjorde det. Några gjorde det länge. Rökstugan på Skansen byggdes till exempel tidigast så sent som 1861 enligt årsringsdateringen av virket i huset.

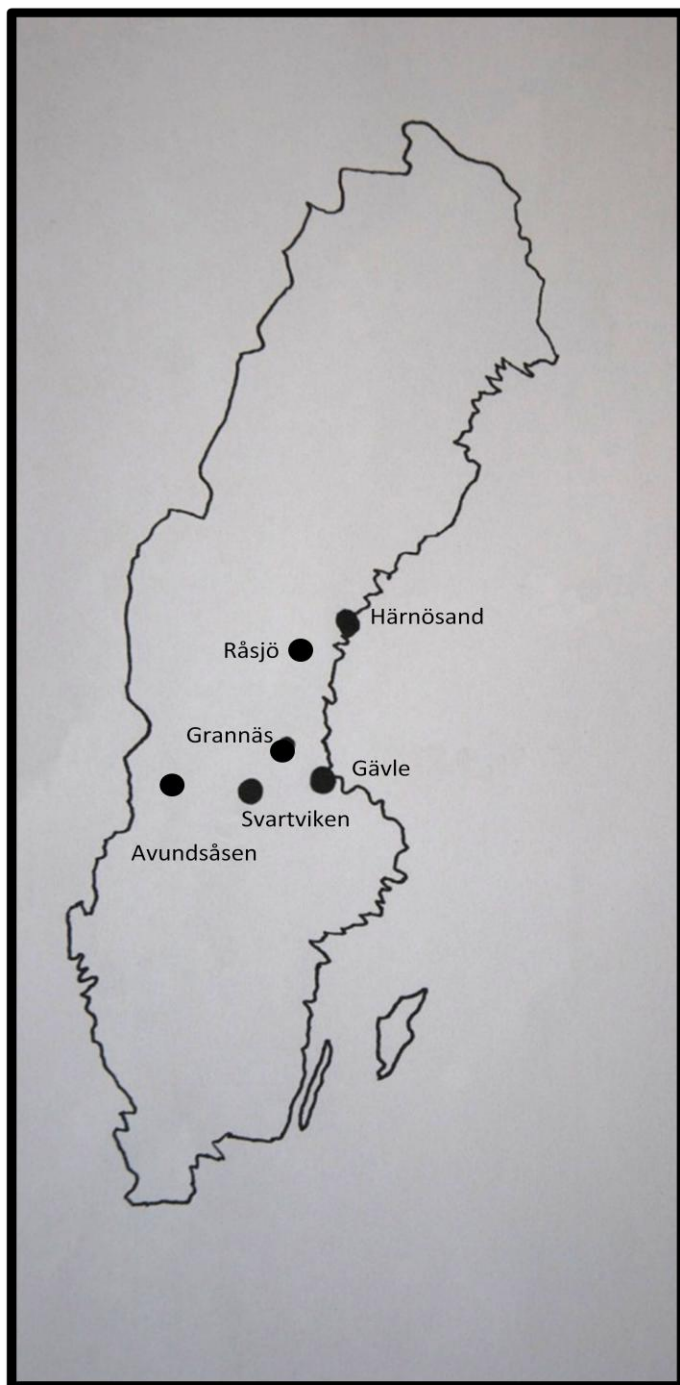
Den skogsfinnska livsstilen blev således med tiden motsägelsefull för en del av skogsfinnarna. Dessa ville framtona utåt som alla andra i kläder, husgeråd och andra saker. De behöll emellertid det invanda mönstret för hur man satt och rörde sig i en rökstuga. Man präglades in i en grupps tradition i förhållande till de andra i gruppen, samtidigt som man anpassade sitt yttre till den större gruppen i omgivningen. I detta mönster ingick tvåspråkighet, vilket naturligtvis inte kan grävas fram med de arkeologiska redskapen.

Grannäs är exemplet på den diskuterade kluvenheten. Svartviken är exemplet på en så vitt synligt fullständig förändring på ett fåtal generationer. En intressant, icke arkeologiskt gripbar fråga är när och hur finnmarkernas omgivning upphörde att se på människorna i finnmarkerna som finnar. Hjort Anders från Bingsjö i Rättviks finnmark i Dalarna benämndes "finndjäväl", när han 1908 kom till en spelmanstämma i Mora.

Skogsfinsk arkeologisk utgrävning vid Grannäs, Alfta socken, Hälsingland

Karta över skogsfinska utgrävningar samt Mittuniversitetet i Härnösand och uppmarschområdet från Gävle.

Litteratur

Förutom utgrävningsrapporterna, som är tillgängliga vid respektive länsmuseum och länsantikvarie, finns endast ett fåtal publicerade texter skrivna utifrån de skogsfinska arkeologiska fält- och laboriearbetena och den tolkande diskussionen:

Blennå, I. 2012. En rökstuga i finnmarken. *Populär Arkeologi* 2012:4 (s. 17–19)

Pettersson, S. 2002. Ourselves and others. A change of identity according to time and location. I: Helmig, G. m.fl. (red.), *Centre, region, periphery. Medieval Europe, Basel 2002. Vol. 2.* Wesselkamp, Hertingen

Ulfsdotter, J. & Welinder, S. 2007. Musik på ett småbruk i skogen. I: Welinder, S. (red.), *Torpens arkeologi.* Riksantikvarieämbetets förlag, Stockholm

Bergslagsmässan lördagen 9 mars 2013 i Lindesberg

Av Tor Eriksson, Örebro

För några år sedan arrangerades en Släkt- och Bygdeforskarmässa i Lindesberg. Finnsam medverkade den gången. Lördagen den 9 mars var det dags igen. Nora släktforskare och Linde Bergslags Släktforskarförening anordnade mässan tillsammans. De inbjöd bl.a. Finnsam till ett evenemang för Släkt och Hembygdsforskare på Masugnen i Lindesberg.

Kenneth Norrgrann, Lars-Olof Herou, Katarina Öberg Herou och jag hjälptes åt att bemanna Finnsams två bord. Lars-Olof och Katarina sålde tidigare nummer av "Finnmarken förr och nu" till ett mycket lågt pris medan Kenneth och jag hade hand om mer allmänna skrifter om skogsfinnarna. Vår nya snygga roll-up var uppställd mellan borden för att besökare skulle se att det var Finnsamfolk på bägge sidor om den.

Kenneth Norrgrann, Lars-Olof Herou och Katarina Öberg Herou vid Finnsams bord.

Jag hade även med min dator som jag visade bildspel på om skogsfinnarna. Tyvärr blev platsen för den inget vidare – jag fick ställa upp den bakom vårt bord, så det var inga besökare som tog del av bilderna.

De 25-tal utställarna var fördelade på fyra rum. Vi delade rum med Folkare Släkt-forskarförening och Arkiv Digital. I de andra lokalerna fanns bl.a. DIS Bergslagen, Sveriges Släktforskarförbund och Ancestry för att hjälpa intresserade att söka sina rötter. Några lokala sällskap som medverkade var Larsbo Kalk o Stripa Gruvas vänner, Korsnäs Frövi Museum och Ramsbergs bruk. Mässans tema var järnet, vilket färgade de föredrag som hölls. Arkeologen Ing-Marie Pettersson-Jensen skildrade t.ex. bergsbruket i det äldre Bergslagen.

Det är lite märkligt att trots att mässan var väldigt lokal, så möter man människor som har sina rötter i norra Ångermanlands och Västerbottens finnbygder. Någon hade t.ex. anor till Örträsk. Jag kände en del av de besökare som kom fram till vårt bord och då kunde jag berätta lite om vad jag gjorde och om den skogsfinska kulturen. Annars fick vi tyvärr inga nya tips om finnbosättningar den här gången som vi fick i Eskilstuna i höstas. De flesta besökte mässan under förmiddagen och fram till ungefär klockan ett. På eftermiddagen fick vi enbart ett fåtal besök vid bordet.

Vi sålde i alla fall böcker och kartor för bortåt ettusen kronor och det var ju inte så dåligt. Då räknar vi inte in försäljningen av "Finnmarken förr och nu", eftersom det var Lars-Olof och Katarina som helt skötte den biten. De som besökte Finnsams bord var nog även nöjda med att få veta lite mer om skogsfinnarnas historia. Nästa tillfälle att vara med på en släktforsarmässa är Släktforskarlagarna i Köping i augusti, som jag ser fram emot.

FINNSAM Finnbygder i Samverkan NORGE

Resultatrapport

Preliminär

Sida: 1

Utskrivet: 13-03-10

Räkenskapsår: 12-01-01 - 12-12-31

Resultatenhet: Hela föreningen

Period: 12-01-01 - 12-12-31

Senaste verum: 18

		Perioden
Rörelsens intäkter och lagerförändring		
Nettoomsättning		
3540	Försäljning av böcker	450,00
3610	Medlemsavgifter	2 000,00
S:a Nettoomsättning		2 450,00
S:a Rörelseintäkter och lagerförändring		2 450,00
Bruttovinst		2 450,00
Rörelseresultat före avskrivningar		2 450,00
Rörelseresultat efter avskrivningar		2 450,00
Rörelseresultat före finansiella intäkter och kostnader		2 450,00
Resultat från finansiella investeringar		
Övriga ränteintäkter och liknande resultatposter		
8300	Ränteintäkter	16,00
S:a Övriga ränteintäkter och liknande resultatposter		16,00
S:a Resultat från finansiella investeringar		16,00
Resultat efter finansiella intäkter och kostnader		2 466,00
Resultat före bokslutsdispositioner och skatt		2 466,00
Resultat före skatt		2 466,00
Beräknat resultat		2 466,00
8999	Redovisat resultat	-2 466,00

FINNSAM Finnbygder i Samverkan NORGE

Balansrapport

Preliminär

Sida: 1

Utskrivet: 13-03-10

Räkenskapsår: 12-01-01 - 12-12-31

Resultatenhet: Hela föreningen

Period: 12-01-01 - 12-12-31

Senaste verum: 18

		Ing balans	Period	Utg balans
TILLGÅNGAR				
Omsättningstillgångar				
Kassa och bank				
1930	DNB	10 864,93	2 466,00	13 330,93
S:a Kassa och bank		10 864,93	2 466,00	13 330,93
S:a Omsättningstillgångar		10 864,93	2 466,00	13 330,93
S:A TILLGÅNGAR		10 864,93	2 466,00	13 330,93
EGET KAPITAL, AVSÄTTNINGAR OCH SKULDER				
Eget kapital				
2010	Eget kapital	3 973,64	0,00	3 973,64
2019	Redovisat resultat	13 838,57	-2 466,00	11 372,57
S:a Eget kapital		17 812,21	-2 466,00	15 346,21
Långfristiga skulder				
2399	Överskott att använda till kommande konferenser	-1 000,00	0,00	-1 000,00
S:a Långfristiga skulder		-1 000,00	0,00	-1 000,00
S:A EGET KAPITAL, AVSÄTTNINGAR OCH SKULDER		16 812,21	-2 466,00	14 346,21
BERÄKNAT RESULTAT***		27 677,14	0,00	27 677,14

FINNSAM Finnbygdar i Samverkan SVERIGE

Sida: 1

Resultatrapport

Preliminär

Utskrivet: 13-03-10

Räkenskapsår: 12-01-01 - 12-12-31

Resultatenhet: Hela föreningen

Period: 12-01-01 - 12-12-31

Senaste verur: 137

	Perioden
Rörelsens intäkter och lagerförändring	
Nettoomsättning	
3111 Sekurafond värdeökning	473,31
3540 Förs av böcker	515,00
3610 Medlemsavgifter	21 000,00
3680 Öresutjämning	0,50
S:a Nettoomsättning	21 988,81
Övriga rörelseintäkter	
3989 Övriga bidrag	500,00
S:a Övriga rörelseintäkter	500,00
S:a Rörelseintäkter och lagerförändring	22 488,81
Rörelsens kostnader	
Råvaror och förnödenheter mm	
4135 Plusgirokostnader	-454,50
S:a Råvaror och förnödenheter mm	-454,50
Bruttovinst	22 034,31
Övriga externa kostnader	
5095 FINNSAM-info	-5 101,00
5193 Styrelsearbete	-9 743,00
5281 Deltagande i konferenser	-2 268,00
5284 Höstkongress	1 181,00
5410 Hemsida	-392,50
6110 Kontorsmaterial	-265,00
6150 Trycksaker	-1 233,00
6250 Porto	-532,95
S:a Övriga externa kostnader	-18 354,45
S:a Rörelsens kostnader inkl råvaror mm	-18 808,95
Rörelseresultat före avskrivningar	3 679,86
Rörelseresultat efter avskrivningar	3 679,86
Rörelseresultat före finansiella intäkter och kostnader	3 679,86
Resultat från finansiella investeringar	
Övriga ränteintäkter och liknande resultatposter	
8300 Ränteintäkter	322,29
S:a Övriga ränteintäkter och liknande resultatposter	322,29
S:a Resultat från finansiella investeringar	322,29
Resultat efter finansiella intäkter och kostnader	4 002,15
Resultat före bokslutsdispositioner och skatt	4 002,15
Resultat före skatt	4 002,15
Beräknat resultat	4 002,15
8999 Redovisat resultat	-4 002,15

Solør-Värmland Finnkulturörening har ny hemsidesadress
www.finnkultur.net

FINNSAM Finnbygder i Samverkan SVERIGE

Sida: 1

Balansrapport
Preliminär

Utskrivet: 13-03-10

Räkenskapsår: 12-01-01 - 12-12-31

Resultatenhet: Hela föreningen

Period: 12-01-01 - 12-12-31

Senaste vermr: 137

	Ing balans	Period	Utg balans	
TILLGÅNGAR				
Omsättningstillgångar				
Fordringar				
1790	Upplupna intäkter, förutbetalda kostnader	4 000,00	-3 800,00	200,00
S:a Fordringar		4 000,00	-3 800,00	200,00
Kassa och bank				
1910	Kassa	271,50	10,50	282,00
1920	PlusGiro	32 970,42	-5 073,64	27 896,78
1930	Sekurafond 3048 59 78253	37 457,00	-37 457,00	0,00
1940	Nordea Sparkonto	0,00	50 322,29	50 322,29
S:a Kassa och bank		70 698,92	7 802,15	78 501,07
S:a Omsättningstillgångar		74 698,92	4 002,15	78 701,07
S:A TILLGÅNGAR		74 698,92	4 002,15	78 701,07
EGET KAPITAL, AVSÄTTNINGAR OCH SKULDER				
Eget kapital				
2010	Eget kapital	-4 040,72	0,00	-4 040,72
2019	Redovisat resultat	66 868,20	-4 002,15	62 866,05
2062	Sigurd Andersson minnesfond	-1 990,00	0,00	-1 990,00
2063	Bertil Bergqvist minnesfond	-1 800,00	0,00	-1 800,00
S:a Eget kapital		59 037,48	-4 002,15	55 035,33
S:A EGET KAPITAL, AVSÄTTNINGAR OCH SKULDER		59 037,48	-4 002,15	55 035,33
BERAKNAT RESULTAT***		133 736,40	0,00	133 736,40

FINNSAMs hemsida www.finnsam.org

uppdateras kontinuerligt

**Missa inte uppgifterna om sommarens
aktiviteter som uppdateras i maj och juni**